

Az Autisták Országos Szövetségének javaslatai

Közreműködő szakértők: Ószi Tamásné, Csepregi András, Szeleczki István

**Autisták
Országos
Szövetsége**

Az Autisták Országos Szövetségének javaslatai (Közreműködő szakértők: Ószi Tamásné, Csepregi András, Szeleczi István)

Jogalkotói és jogszabály előkészítői szint (Minisztérium, államtitkárság)

KLIK

PROBLÉMA/SZÜKSÉGLET: Be kell építeni az autizmus-specifikus eszközök tételes felsorolását a 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet a nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról című rendeletbe.

JAVASLAT: a 2. melléklet a 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelethez - JEGYZÉK a nevelési-oktatási intézmények kötelező (minimális) eszközeiről és felszereléséről c. jogszabály IV. fejezetének kibővítése – Sajátos nevelési igényű gyermekek nevelésének-oktatásának további eszközei

Ez jelenleg hiányzik, annak ellenére, hogy ennek szakmai háttere részletesen kidolgozott, elérhető. lásd pl.: Ajánlások az autizmus-specifikus alapszolgáltatások kialakításához a közoktatásban: működésük minimális és optimális szakmai feltételrendszere c. dokumentum FSZK 2010. A dokumentum elérhetősége:

http://www.fszk.hu/opi/szakmai_anyagok/Autizmus_Ajanlasok_Oktatasi_sztenderdek.pdf)

PROBLÉMA/SZÜKSÉGLET: Jelenleg nem elérhető autizmus-specifikus kerettanterv, holott az Nkt. 47. § rögzíti azokat a feltételeket, amelyek a sajátos nevelési igényű (SNI) gyermek neveléséhez, oktatásához intézményi szinten szükségesek: „(4) A sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló neveléséhez és oktatásához az alábbi feltételek szükségesek: a) a gyermek, tanuló külön neveléséhez és oktatásához a sajátos nevelési igény típusának és súlyosságának megfelelő gyógypedagógus, konduktor foglalkoztatása, a neveléshez és oktatáshoz szükséges speciális tanterv, tankönyv és egyéb segédlet

JAVASLAT: Készüljön autizmus specifikus kerettanterv a törvényi előírás alapján

PROBLÉMA/SZÜKSÉGLET: Szükséges, hogy a KLIK munkatársai megértsék a tankerületekben működő autizmus specifikus ellátást nyújtó intézmények működésének sajátosságait, megismerjék azok feltételrendszerét, a szakmai munkával kapcsolatos adatokat, tényeket, hogy ezek alapján tervezhető legyen pl. az ellátórendszer fejlesztése.

JAVASLAT: Tankerületenként készüljön felmérés, helyzetelemzés a köznevelés rendszerén belüli autizmus specifikus ellátás jelenlegi állapotáról, feltételeiről, létszámairól.

Főbb területek: speciális csoportok és ellátottak száma; személyi, tárgyi módszertani feltételek, eszközszer és módszertani háttér; integrációs ellátási formák (intézmények száma, integrált tanulók létszáma); utazó gyógypedagógiai hálózat által támogatott integrációban résztvevő intézmények/tanulók száma; szakértői bizottság által évente diagnosztizált/vizsgált autizmus spektrumzavarral élő gyermekek száma; korai fejlesztés, tanácsadás keretében ellátott gyermekek száma, stb.

PROBLÉMA/SZÜKSÉGLET: Nincs átmenet/átvezetés a köznevelés többségi és speciális ellátást nyújtó rendszerei között, holott éppen ez a fokozatosság szolgálná az integrációt.

JAVASLAT: Meg kell teremteni az integrált és szegregált rendszer közötti átmenet lehetőségét az autizmus specifikus előkészítő csoportok létrehozásával.

Az előkészítő csoportok autizmus specifikus személyzettel, környezetben, módszertani feltételek között, ugyanakkor többségi intézményben működnek, lehetőséget adva a többségi intézmény életébe történő hatékony és eredményes bekapcsolódásra. Erre országszerte számos példa van, amelyek továbbgondolhatók.

PROBLÉMA/SZÜKSÉGLET: A Kntv. 47. § (1) bekezdése kimondja, hogy a sajátos nevelési igényű gyermeknek, tanulónak joga van az állapotának megfelelő pedagógiai, gyógypedagógiai, konduktív pedagógiai ellátásra. „A különleges bánásmódnak megfelelő ellátást a szakértői bizottság szakértői véleményében foglaltak szerint kell biztosítani.”

JAVASLAT: Meg kell jeleníteni a jogszabályban az együttnevelést segítő asszisztens alkalmazásának lehetőségét, hogy a szakértői bizottság szakmailag indokolt esetben – a tanuló megfelelő ellátása érdekében - véleményében javaslatot tehesen erre vonatkozóan.

PROBLÉMA/SZÜKSÉGLET: Az autizmus spektrum zavarral küzdő sajátos nevelési igényű gyermekeket csak abban az esetben kell három tanulóként számításba venni az osztály- és csoport létszámok számításakor, ha a többi tanulóval történő együtt nevelés-oktatásban vesznek részt.

Gyógypedagógiai osztályok esetében az új szabályozás szerint létszámban nincs különbség pl. az enyhén értelmi fogyatékos és az autizmussal élő gyermeket ellátók tekintetében, annak ellenére, hogy ez indokolt lenne.

JAVASLAT: Javasoljuk, hogy a jogszabályba kerüljön bele: a kizárólag autizmussal élő tanulókat ellátó gyógypedagógiai osztály maximális létszáma 9 fő, az átlagléttszám 6 fő .

PROBLÉMA/SZÜKSÉGLET: Jelenleg az autizmus spektrum zavarral élő gyermekeket, tanulókat és családjaikat ellátó intézményrendszerek működése nem összehangolt. Az ellátási rendszerek széttagoltak, a köznevelés és a szociális rendszer közötti átjárhatóság nem biztosított, a szociális ellátásban a jogszabályi keretek hiányoznak.

PROBLÉMA/SZÜKSÉGLET: Fontos, hogy az országszerte működő, speciális csoportok, osztályok működésének szakmai specifikumait, hosszú évek alatt kimunkált gyakorlatának létjogosultságát az átalakult köznevelési rendszer befogadja, elismerje és a specifikumok figyelembevételével tervezze, ellenőrizze annak paramétereit.

JAVASLAT: Hivatalosan is tájékoztatni kell a tankerületek illetékes vezetőit a szakterülettel kapcsolatos alapvető szakmai kritériumok alkalmazásának gyakorlatáról. A szakmai feltételek biztosításának alapja a 32/2012 EMMI rendelet 8. fejezete, mely tartalmazza az autizmus-specifikus oktatás alapvető módszertani-tartalmi kritériumait.

PROBLÉMA/SZÜKSÉGLET: Az autizmus spektrum zavarral élő gyermekek, tanulók ellátása során gyakran hiányoznak azok az alapvető feltételek, amelyek a nevelési, tanulási környezetet akadálymentessé tennék. Az autizmus-specifikus akadálymentesítés éppoly fontos, mint a hallás, látás vagy mozgássérült gyermekek, tanulók számára kialakított akadálymentes környezet biztosítása.

JAVASLAT: Az augmentatív környezetet, az akadálymentes tanuláshoz szükséges eszköztárat és módszertani feltételeket minden olyan esetben biztosítani kell, amikor autizmus spektrum zavarral élő gyermek, tanuló ellátása történik az intézményben. Különösen fontos, hogy az augmentatív-alternatív kommunikációs eszközrendszerek hozzáférhetőségét minden olyan esetben biztosítani kell, amikor nem, vagy alig beszélő autizmussal élő gyermekek /tanulók ellátása valósul meg.

PROBLÉMA/SZÜKSÉGLET: A hazai és nemzetközi szakirodalom alapján hangsúlyozzuk, hogy az autizmus spektrum zavarral küzdő gyermekek ellátása és oktatása az intelligencia hányadostól függetlenül, integrált és speciális oktatási környezetben egyaránt sérülés-specifikus környezetet és tartalmat kíván.

JAVASLAT: Meg kell kezdeni az autizmus spektrum zavarral élő személyeket és családjaikat ellátó rendszerek jogszabályi kereteinek harmonizációját, biztosítani kell az egymásra épülő rendszerek átjárhatóságát, a szolgáltatásokhoz, ellátásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférést a korai felismerés keretében kiszűrt esetek diagnosztizálásától a korai fejlesztésen és az integrált valamint szegregált nevelési, oktatási formákon, az autizmus specifikus szakképzésen és foglalkoztatáson át a szociális alap- és szakellátásokig.

Az autizmus jelentősen befolyásolja az érintett gyermekek tanulási képességét, még akkor is, ha nincsen egyéb társuló sérülés. Ezért az autizmusban súlyosabban érintett tanulók esetében-függetlenül az értelmi és nyelvi képességek színvonalától- gyakran **speciális oktatási környezet kialakítására van szükség.**

Ha a tanuló az autizmus mellett nem értelmi sérült, akkor sem integrálható minden esetben többségi iskolába

Helytelen az a gyakorlat, amikor az autizmus spektrumzavarral élő tanulókat kizárólag az IQ érték alapján iskolázzák be, éles határként kezelve a 70 IQ pontot. **Rendkívül fontos, hogy az autizmussal élő gyermekek oktatási szükségleteinek meghatározása minden esetben egyénre szabott legyen.**

A fő problémát ezekben az esetekben a törvényben és az irányelvben foglaltaktól való eltérés jelenti, amikor a gyógypedagógiai iskolák azt vélelmezik, hogy kizárólag kettős diagnózisú (autizmussal és értelmi fogyatékossgal is diagnosztizált) gyermekeket fogadhatnak, illetve a szakértői bizottságok vélik úgy, hogy a normál IQ övezetbe tartozó autizmussal élő tanulók minden esetben képesek többségi iskolai tanterv szerint, teljes integrációban, többlet segítség nélkül tanulni.

JAVASLAT: Az előkészítő csoportok folytatásaként a többségi intézményeken belül létre kell hozni olyan autizmus-egységeket, melynek keretében lehetővé válik a kortárscsoportba való fokozatos beilleszkedés.

Példák hazai jó gyakorlatra: az Autizmus Alapítvány 2004-es kísérleti osztálya a Deák Diák Általános Iskolában és a Tácon működő integráló csoport.

PROBLÉMA/SZÜKSÉGLET: A pedagógus életpálya modell bevezetése során alkalmazott eljárások, eszközök jelenleg korlátozottan alkalmasak az autizmus specifikus nevelés, oktatás területén megjelenő sajátosságok figyelembe vételére. Ilyenek pl. a portfólióval kapcsolatos kérdések, vagy a pedagógus minősítési illetve a tanfelügyeleti rendszer.

JAVASLAT: A rendszerek bevezetése során kerüljön sor a speciális területekkel – többek között az autizmus specifikus nevelés, oktatás területével – kapcsolatos eljárás felülvizsgálatára, szükség esetén történjék meg a jogi és módszertani szabályozás korrekciója.

PROBLÉMA/SZÜKSÉGLET: A középfokú oktatás, nevelés területén belül szinte teljesen hiányoznak az autizmus specifikus ellátás szakmai, személyi, módszertani feltételei, így az alapfokú nevelésből kilépő tanulók sem a többségi sem a szegregált középfokú intézményrendszerben nem képesek továbbhaladni.

JAVASLAT: Kezdődjék meg a középfokú oktatással kapcsolatos tanulói, szülői igények felmérése, az autizmus-specifikus oktatás szakmai feltételeinek megteremtéséhez szükséges tervező munka, majd ennek mentén a ténylegesen szükséges, ám ma még hiányzó elemek, feltételek kialakítása a középfokú intézményeken – különösen a speciális szakiskolákban.

PROBLÉMA/SZÜKSÉGLET: A köznevelési intézmények gyakran nem rendelkeznek az autizmus spektrum zavarral élő gyermekek, tanulók ellátásához szükséges módszertani tudással, alapvető ismeretekkel.

JAVASLAT: Folyamatos szakmai-módszertani támogatást kell biztosítani az integráló intézmények számára az ellátórendszer minden szintjén.

Ennek jó gyakorlata az ír oktatási kormányzat 2003-as intézkedése: Autizmus CD-ROM tanárok számára az autizmusról, mely minden általános és középiskolába eljutott. Az információs anyagot egy munkacsoport készítette, melyben a szülőszervezet tagja, tanárok és más szakemberek, valamint a minisztérium képviselője is részt vett. Az információs csomag tartalma: alapinformációk az autizmus természetéről, a diagnózisról és a speciális szükségletekről, felmérő eszköz, módszertani útmutató az oktatáshoz és integrációhoz.

PROBLÉMA/SZÜKSÉGLET: Az autizmus spektrumzavarral élő tanulók esetében kulcsfontosságú az FSZK által koordinált Autizmus-specifikus nevelés és oktatás támogatása című program, amely rendszerszinten elenyésző forrásigénnyel rendelkezik, ugyanakkor konkrétan az osztályban, a csoportban, a foglalkozáson, a tanórán tud beavatkozni a folyamatba, támogatni az inklúziót. Az alábbi táblázat az elmúlt évek adatait mutatja a programmal kapcsolatban:

Év	Keretösszeg (Ft)	Beérkezett pályázatok száma (db)	Támogatási igény (Ft)	Nyertesek száma (db)	Érintett gyermekek /tanulók (fő)	Pályázás formája
2010	20 000 000	42	71 776 860	12	341	Szegregált és integráló intézmények is pályázhattak konzorciumi formában
2011	20 000 000	33	46 344 346 Ft	16	374	Szegregált és integráló intézmények is pályázhattak konzorciumi formában
2013	10 000 000	45	63 928 298	19	32 *	Integráló intézmények pályázhattak

*az adat értelmezését segíti, hogy míg a korábbi években szegregáló intézmények is pályázhattak, valamint a forrás is kétszerese volt a 2013-as programnak, addig ebben az évben csak integráló intézmények nyújthattak be pályázatot és a forrás 10.000.000 Ft volt összesen. (Forrás: FSZK)

Látható, hogy a támogatási összeg csökkentésével, illetve a pályázók körének leszűkítésével jelentősen csökkent a támogatásban közvetlenül részesülő tanulók száma is.

JAVASLAT: A megfelelő hatékonyság érdekében mindenképpen biztosítani szükséges a konstrukció folytatásának eredeti forrásait, **feltételeit**. Emellett segíteni kell a pályázó intézményeket az eredményes és fenntartható modellek kialakításában, intézményközi elterjesztésében, a kidolgozott programok jó gyakorlatként történő elterjesztésében. Az ezzel kapcsolatos feladatok mind a jogalkotás, mind a gyakorlati intézmény irányítás területén megjelennek.

Diagnosztika a köznevelési intézményekben (Csepregi András)

A sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók a köznevelési törvény szerinti különleges bánásmód keretében történő ellátását a komplex (gyógypedagógiai – pszichológiai – orvosi) vizsgálatokon alapuló **szakértői vélemény** határozza meg. A szakértői vélemény elkészítése autizmus spektrum zavarok esetében a megyei/fővárosi **szakértői bizottságok** feladata.

E feladat fontossága ellenére a néhány felkészült, korszerű szemlélettel és gyakorlattal működő szakértői bizottság mellett rendkívüli nehézségek és kapacitásproblémák tapasztalhatók a korai azonosítás és a diagnosztika terén.

A változtatást sürgető tények:

1. A szakértői bizottságok által használt diagnosztikus eljárások többsége elavult, nem standardizált, szerzői jogokat sértő, engedély nélkül használt módszer (KEREKI és LANNERT, 2009).¹ **A fokozódó igény ellenére még csak a bizottságok töredéke rendelkezik a protokollban² és a rendeletben³ meghatározott autizmus-specifikus diagnosztikus eszköztárral (pl. ADI-R⁴, ADOS⁵), illetve azok használatában képzett szakemberekkel.**
2. **Bizonytalan az egészségügyi és az oktatási diagnosztikai összhang, esetleges a korai fejlesztést megalapozó korai diagnózis pedagógiai szempontú értelmezése, majd az óvodai és iskolai nevelési, oktatási szükségletek pontos és szakszerű megfogalmazása.** Másrészt megfelelő diagnosztikus megállapítások az ellátás hiányosságai miatt nem tudnak érvényesülni, mivel autizmussal diagnosztizált gyermekek nagy aránya nem autizmus-specifikus nevelésben, oktatásban vesz részt a köznevelési intézményekben (bővebben lásd CSEPREGI és mtsai, 2011)⁶.

A 2008-ban készült Országos Autizmus Stratégia (AOSZ, 2008)⁷ és kormányhatározat⁸ prioritásai közt említi a szűrés és a diagnosztika fejlesztését.

¹KERÉKI J., LANNERT J. (2009) *A korai intervenció intézményrendszer hazai működése*. Kutatási zárójelentés. SZMM, FSZK, Budapest

² CSEPREGI A., STEFANIK K.: *Autizmus spektrum zavarral élő gyermekek, tanulók komplex vizsgálatának diagnosztikus protokollja*. In: Dr. Torda Ágnes (szerk.): *Diagnosztikus kézikönyv*. Budapest, Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft, 2013

³ 15/2013. (II.26.) EMMI rendelet a pedagógiai szakszolgálatok működéséről

⁴ LE COUTEUR A., LORD C., RUTTER M. (2007) *Autizmus Diagnosztikus Interjú – Javított változat*. Kapocs Kiadó, Budapest

⁵ LORD, C., RUTTER, M., DILAVORE, P. C., RISI, S. (2007) *Autizmus Diagnosztikus Obszervációs Séma*. Kapocs Kiadó Budapest

⁶ CSEPREGI A., HORVÁT K., SIMÓ J. (2011) *Az autizmus spektrum zavarok szűrési-diagnosztikai modellje*. Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közalapítvány, Budapest

⁷ AOSZ, Autisták Országos Szövetsége (2008) *Országos Autizmus Stratégia. Középtávú intézményfejlesztési koncepció a 2008-2013-as időszakra*

⁸ *A Kormány 1038/2010. (II. 18.) Korm. határozata az új Országos Fogyatékosügyi Program végrehajtásának 2007–2010. évekre vonatkozó középtávú intézkedési tervéről szóló 1062/2007. (VIII. 7.) Korm. határozat módosításáról*

Fejlesztési javaslatok:

1. A tapasztalható működészavarok enyhítésére, felszámolására, a szakemberektől elvárt kompetenciák (bővebben: STEFANIK, CSEPREGI, 2010)⁹, a 15/2013. EMMI rendeletben megfogalmazott **minimálisan szükséges diagnosztikus eszközök és a diagnosztikai intézményrendszer intenzív fejlesztésére**, tulajdonképpen az Autizmus Stratégia megvalósítására van szükség.
2. **A megyei fővárosi bizottságok szűrési-diagnosztikai feltételeinek biztosítása**
3. **1-1 megyei és 4 fővárosi bizottságban autizmus-specifikus diagnosztikus centrumok kialakítása** (összesen 23 bizottság).

Rövidtávú, 2014-ben sürgető feladat a szakértői bizottságok autizmus diagnosztikai felkészítése:

I. Rövid program: 2x2 napos felkészítés (2 x 16 óra):

- a) Szűrés, diagnosztika 23 fő pszichológus/pszichiáter/gyógypedagógus részére
- b) Felmérés, tanácsadás 23 fő gyógypedagógus/pszichológus részére

Részvevők köre: minden szakértői bizottságból 1 fő pszichológus/pszichiáter, 1 fő gyógypedagógus

Költségek:

a) 15.000.- Ft/fő, összesen:	345.000.- Ft
b) 15.000.- Ft/fő, összesen:	345.000.- Ft
c) Tesztek, eszközök: 563.000.- x 23	12.949.000.- Ft
Mindösszesen:	13.639.000.- Ft

További feladat: évente 8-8 szakember ADI-R/ADOS képzése:

II. Specifikus diagnosztikai képzés:

- a) ADI-R képzés 23 fő pszichológus/pszichiáter részére
- b) ADOS képzés 23 fő pszichológus/gyógypedagógus részére
- c) Eszközfejlesztés ADOS vizsgálati eszköz beszerzése

Költségek:

a) 400.000.- Ft/fő, összesen:	3.200.000.- Ft/év
b) 400.000.- Ft/fő, összesen:	3.200.000.- Ft/év
c) 500.000.- Ft/ készlet, összesen:	4.000.000.- Ft/év
Mindösszesen:	10.400.000.- Ft/év

III. Diagnosztikus konszenzus tréningek, szupervízió

Évente 2 x 2 alkalom

Költségek: 40.000.-Ft/alkalom, összesen: **160.000.- Ft/év**

⁹ STEFANIK K., CSEPREGI A. (2010) *Irányelvek autizmus szakértői lista létrehozásához*. FSZK, Budapest